

Koningin Victoria van Engeland op jonge leeftijd. Portret uit 1859, geschilderd door Franz Xaver Winterhalter.

Maar één ding voelde ze haarfijn aan: ze moest het hart van haar onderdanen aan zich weten te binden. Ze was monarch bij de gratie van het volk en deed niets liever dan incognito in de Schotse Hooglanden ergens bij boeren aan tafel schuiven. Toen ze haar kleindochter tsarina Alexandra van Rusland in een brief vroeg hoe zij met het volk omging, antwoordde "Alix" dat de gunst van de Russen vanzelfsprekend was. In werkelijkheid waren de Romanovs totaal vervreemd van de samenleving. Victoria was echter geliefd. Dat verklaart misschien waarom er zo oprecht werd gerouwd bij haar dood en waarom het einde van de tsarenfamilie in 1918 zo afschuwelijk en wreed was.

Foto
Koningin Victoria was de eerste Britse monarch die op de foto

werd gezet. Er zijn maar weinig foto's waar ze lachend op staat. Maar op de foto genomen tijdens haar gouden jubileum, in 1887, zien we haar van dichtbij met een grote glimlach. Haar dochters vonden dat ongepast. Dochter Beatrice bewerkte de dagboeken van haar moeder en verbrandde de originele, iets wat Baird „een van de grootste daden van censuur in de geschiedenis” noemt.

We weten nu dat dé koningin jarenlang met een pijnlijke baarmoederverzakking worstelde, een geheim dat zorgvuldig was verborgen. In haar nawoord legt Baird verantwoording af over de keuze van haar bronnen en hoe zij te werk is gegaan. „Het doel van dit boek was met mythes af te rekenen, niet om ze te creëren.”

In de 63 jaar dat Victoria re-

geerde, van 1837 tot 1901, was Groot-Brittannië toonaangevend in de wereld. Elementen van de victoriaanse levenshouding zijn conservatisme, zelfvoldaanheid, strenge fatsoensnormen, nuchterheid en humorloosheid. De gegoede burger gaf de toon aan; vroomheid en ingetogenheid waren de deugden die eenieder moest beoefenen.

Von Bismarck

Wie deze biografie heeft gelezen, kan niet anders dan concluderen dat Victoria niet bepaald de vaandeldraagster van de victoriaanse levenshouding was. Eigengereid, halsstarrig, onverzettelijk en zelfverzekerd. Dat was Victoria ten voeten uit. „Wat is dat een vrouw. Met haar zou je zaken kunnen doen!” zei de Duitse rijkskanselier Otto von Bismarck over haar.

klare taal

Musketier die nog niet van plan is de plaat te poetsen.

Laffe soldaat of ijverig meidje

tekst Rudy Ligtenberg
beeld Wikipedia

De uitdrukking "de plaat poetsen" roept het beeld op van een huiselijk tafereel. Als de maaltijd is beëindigd is de vrouw des huizes druk doende om de kookplaat weer glanzend schoon te krijgen. (Zeker, het kan ook de man zijn, maar die poetst de plaat al op andere wijze.)

De betekenis van het gezegde is voor de meeste mensen nog wel helder. Als iemand figuurlijk de plaat poetst, dan gaat hij er stiekem vandoor, dan maakt hij zich uit de voeten. Hij drukt zijn snor, zou je kunnen zeggen als het om huishoudelijke klusjes gaat.

Voor de oorspronkelijke betekenis moeten we naar het domein dat bij uitstek aan de man toebehoorde: het leger in de tijd van de Tachtigjarige Oorlog. De plaat poetsen hield in dat soldaten er halsoverkop vandoor gingen als de overmacht van de vijand te groot was geworden.

Maar wat voor plaat werd er dan gepoetst? Muskettent hadden in het verleden een metalen plaat achter op de kolf. Het wapen was tamelijk zwaar, het woog gauw een kilo of negen. Als de nood aan de man kwam en de aftocht moest worden geblazen, kon het wapen over de grond worden mee-
gesleept. De metalen plaat, die de kolf moest beschermen, werd dan door het gras of zand als het ware keurig netjes schoongepoetst.

"De plaat poetsen"

Een iets andere verklaring verbindt de uitdrukking met deserteren. Wie het te heet werd onder de voeten en al te vreesachtig was, verzong een smoes. Hij trok zich terug om zogenaamd de kolfplaat van zijn musket te poetsen – om daarna het hazenpad te kiezen.

De eerste verklaring is toch wel het aantrekkelijkst. Trouwens, hoe aannemelijk is het dat soldaten in de Tachtigjarige Oorlog zich onledig hielden met het oppoetsen van een metalen plaat op de kolf van hun musket?

Overigens is er nog een derde uitleg mogelijk, die herinnert aan het huiselijke tafereel uit het begin van deze column. In welgestelde huizen had men vroeger tegen de achterwand van de haard een metalen plaat, van koper of zelfs van zilver, vaak mooi bewerkt om indruk op gasten te maken. Die plaat diende om te voorkomen dat het roet de haard vanbinnen lelijk zwart zou maken.

Het was de taak van het dienstmeisje om de plaat aan het einde van haar werkdag weer glimmend schoon te krijgen. Had de vrouw des huizes 's avonds het meisje nog nodig, dan kon ze aan de open haard zien of zij de plaat al had gepoetst – en dus naar bed was.

Tweewekelijkse rubriek waarin de achtergrond van bekende en minder bekende uitdrukkingen wordt onderzocht.